

vlasti, gerirao kao biskup i rezidirao u biskupiji protiv crkvenih propisa. Ratkaj je prema tomu naskoro iza smrti Bedekovićeve već 1709. postao biskupom senjskim i administratorom biskupije Modruške, kanonski sjedinjene sa senjskom.

Što je zavelo Farlatija, koji je svoju povijest jugoslavenskih biskupija kojih 50 godina kasnije pisao i izdao, ne mogu dokučiti, osim da to pripišem površnosti njegovih izvjestitelja, koji su mu data samo iz pamćenja naveli ni ne zaviriv u arhive. No što bilo da bilo, Bedeković je umro 14. januara 1709. a te iste godine naslijedio ga Ratkaj, koji je dieczom upravljao do god. 1717., kad je umro. Točni datum smrti mogao bi se možda naći u zagrebačkim arkivima.

In memoriam † prof. Ludovici Billot S. J.

Prof. A. Živković.

Smrt jednoga od najvećih, a možda i najvećeg teologa naših dana, odjeknula je u pravom smislu riječi širom cijeloga katoličkog svijeta u srcima mnogobrojnih njegovih učenika. Ličnost, kakova je bio veliki pokojnik, ostavlja neizbrisive tragove u dušama, s kojima dolazi u doticaj. A on je za dugo doba svojega profesorskog djelovanja na Gregorijanskoj univerzi u Rimu prekaljivao u duše svojih slušalaca nešto od onoga specifično prometejskog, teškog, dubokog i mističnog, što je nosilo njega među ljudima, a da sâm nije osjećao potrebe za njihovim drugovanjem.

Umro je 18. decembra 1931. u starosti od skoro punih 86 godina u mjestu Galloro blizu Rima, u isusvačkom novicijatu. Rodio se 12. januara 1846. u Sierku (dijeceza Metz). Rano je (god. 1869.) stupio u Družbu Isusovu. God. 1888. postaje profesorom spekulativne dogmatike na Gregorijani u Rimu, gdje ostaje neprekidno kroz 23 godine. Piju X. ga imenova 27. XI. 1911. kardinalom-dakonom sv. Marije in via Lata. U toj je časti međutim ostao samo do mjeseca kolovoza god. 1927., kad je Piju XI. podnio zahvalu na kardinalskoj časti. Od toga se doba povukao u kuću Družbe Isusove u Galloro, između Genzana i Ariccia u rimskoj provinciji, gdje je od upale pluća zaklopio oči na vječni san.

1. — S P. Billotom nestaje teologa, koji je nastavljao tradiciju velikih teoloških autoriteta u Družbi Isusovoj: P. Perrone, kard. Franzelina, kard. Mazzella. Za čitav gotovo vijek značila su dva imena jedan naročito visoki stupanj naučnog teološkog djelovanja, koje je imalo svoj snažni refleks i puni odjek širom katoličkoga svijeta. Billot se odlikovao oštrinom filozofskog kritičkog duha: bio je skolastički strog, teološki dubok; pozitivno-

historički velike erudicije. O tomu je dao dokaz u svojim djelima, što ih je napisao u većini kao komentare k teološkoj Summi sv. Tome Akvinskoga. Njegov je smjer onaj stroži tomistički, koji se s Capreolom ponešto odvaja od kard. Gaetana i Suareza. Ima Billot i svojih ličnih mišljenja i tumačenja, kako je i naravno, s kojima se ostali teolozzi ne slažu, čak ni u samom redu, kojemu je Billot pripadao. No to nipošto ne umanjuje klasične vrijednosti njegovih djela, koja ostaju trajni dokaz veličine, marljivosti i dubljine duha jednoga modernog komentatora sv. Tome Akvinca, najvećeg spekulativnog teologa u katoličkoj Crkvi.

Izdao je slijedeća djela:

De Deo Uno et Trino. Commentarius in Iam partem S. Thomae. IV. izd. 1928.

De Gratia Christi. Comment. in Iam secundae S. Thomae. IV. izd. 1928.

De virtutibus infusis. Comment. in IIam part. S. Thomae. IV. izd. 1928.

De personali et originali peccato. Comment. in Iam IIae (Qu. 71—89), V. izd. 1924.

De Verbo incarnato. Comment. in IIIam part. S. Thomae. VII. izd. 1927.

De inspiratione S. Scripturae. IV. izd. 1928.

De Ecclesia Christi. Tom. I. V. izd. 1927.

De Ecclesia Christi. Tom. II. III. izd. 1929.

De immutabilitate traditionis contra novam haeresim modernismi. IV. izd. 1929.

De Ecclesiae sacramentis. Comment. in IIIam part. S. Th. Tom. I. VI. izd. 1924.

De Ecclesiae sacramentis. Tom. II. VI. izd. 1922.

Quaestiones de novissimis. VI. izd. 1924.

Za II. sv. traktata »De Ecclesia Christi« može se reći da siže u apologetsko i ponešto polemičko područje. Raspravlja naime: de habitudine Ecclesiae ad civilem societatem. Izvjestitelj dnevnika »Action Française« (od 19. XII. 1931.) iznosi čak tvrdnju, da su teze Charles Maurrasa o liberalizmu naišle na toliku odliku, da su u ovom svesku Billotovoga traktata¹ citirane i odobravane. Prilikama i potrebama vremena izazvana je i publikacija: De imutabilitate traditionis contra novam haeresim modernismi.² Poznato je, da je

¹ Prema »Ecclesiastica« (Nro 1/1932. str. 5) piše »Action Française« u citiranom broju ovako: »Lange noch wird sein wunderbarer Tractatus Ecclesiae Dei bleiben. Man weiss, dass die Thesen von Charles Maurras über den Liberalismus die Ehre hatten in einem Bande dieser Abhandlung zitiert und gebilligt zu werden.« O tomu, vidi, kasnije u opasci.

² Editio altera iz god. 1907. još nosi podnaslov: »contra modernam haeresim evolutionismi«, koji je u III. izdanju zamijenjen s gornjim »contra novam haeresim modernismi«.

redakcija glasovite enciklike Pija X. o modernizmu («Pascendi Dominici gregis») u glavnom djelo Billotovo. Pijo X. je imao veliko pouzdanje u stručnu spremu njegovu. Protiv modernističkih zabluda postupao je Pijo X. za čudo toliko oštro, da je taj postupak jasan i razumljiv onima, koji znadu, tko mu je bio inspirator. K pitanju modernizma spadaju i članci pisani u pariškoj reviji »Etudes« (Tom. 152—160).

Spomenuti valja još Billotovu tezu o spasenju nevjernika, koje on stavlja pod okrilje Božje providnosti onakc, kako to bogoslovi naučavahu samo za nekrštenu djecu. Iznio ju je u spomenutoj reviji »Etudes« u vrijeme, kad je već postao kardinalom. Naišla je dijelom na protivljenje.

2. — O Billotu kao profesor u ostala nam je živa i zorna uspomena. Ozbiljan, gotovo mrk, suh i visok, brzo se zanio u govoru živim svojim francuskim temperamentom. Bio je to vjerojatno više žar ličnog uvjerenja i nutarnjeg osvjedočenja o ispravnosti i temeljitosti branjenog naziranja, nego temperament Franca. Njega je učenjački zanos nosio iznad ogromnog broja slušatelja u onoj velikoj dvorani stare Gregoriane u via del Seminarie 120. Govorio je toplo i uvjerljivo s francuskim naglaskom i izgovorom latinštine, gestikulirajući energično i odbijajući odlučne protivnička mišljenja. Iz čitavog katoličkog svijeta slušali su ga mladi bogoslovi i svećenici kroz dva i po decenija, ostajući snažno pod dojmom njegovog razlaganja i pod uplivom njegovog naučnog autoriteta. Nijesu oni po svijetu raznosili samo njegovu slavu, nego pred svim njegovu ljubav k nauci sv. Tome i k ozbiljnom naučnom radu uopće. Rado je primao teologe u svojoj redovničkoj sobici, davao knjige i svoje rukopise, tumačio i objašnjavao, ako se tko god na nj obratio.

Ne valja smetnuti s uma, da je pater Billot bio redovnik. On nije bio samo čovjek znanja, nego i čovjek kreposnog života. Ta je njegova karakteristička crta izbijala iz čitavog njegovog bića. Ničega traženoga, ničega ispraznoga ili površnoga nije se moglo zamijetiti na tomu čovjeku. Skroman i povučen, stajao je uvijek po strani. I nigdje se valjda nije više očitovala njegova iskrena i ponizna redovnička duša, nego u okolnosti, da je morao primiti i obnašati kardinalsku čast. Ako se na ikome, to se na Billotu vidjelo, da mu je onaj grimiz teret i da ga nosi samo zato, jer tako hoće oni, koje mu kao redovniku valja slušati.

3. — U Billotov plodni učenjački i redovnički život ušla je jedna disharmonija njegovim uzvišenjem na kardinalsku čast. Pijo X. mu je htio na taj način iskazati ne samo svoje štovanje, nego još više podići ugled i proširiti polje djelovanja. Nerado se Billot primio te časti, koja je u velikoj opreci s njegovim naučnim djelom i njegovim skromnim redovničkim duhom. Svijet se vrlo iznenadio, kad je pukao glas, da je kardinal Billot u mjesecu augustu 1927. položio kardinalsku čast. Nagadalo se svašta. Oficijelno se govorilo, da je povodom starost. A na stvari je bio sukob s kurijom

u pitanju osude »Action Française« ili ako hoćete pravo: nesreća velikog pokojnika. Nije pravodobno prozreo namjeru vodâ organizacije »Action française«. Vjerovao je Daudetu i Maurrasu više, nego što je trebao. Svojedobno spremljenu osudu Maurrasovih djela još za Pija X., god. 1914. spriječio je pokojni Billot. Ali kad je ova organizacija zašla očito predaleko i kad je csuda postala neizostavnom, upravo prijeko potrebnom, Pijo XI. ju je proglasio i zabranio organizaciju (god. 1926). Kratko pred tim još je kružila u javnosti karta kardinala Billota Leonu Daudetu, u kojoj mu čestita na odgovoru i želi uspjeh u radu.³ Danas nam je jasno: Maurras se poslužio ugledom velikog pokojnika za svoje p o s e b n e ciljeve. A u Billotu je kucalo jedno s r c e, koje je silno ljubilo Francusku. Ono je, eto, na čas zastrlo oštrinu orlovskog njegovoga filozofskog pogleda.

Francuska je štampa povodom njegove smrti pisala dosta rezervirano. Osim službenih podataka — ništa više. Tako »Echo de Paris« (19. XII. 1931. br. 19.955), »La Croix« (br. 14.974), »Figaro« (br. 353). Kratko spominju značajni njegov otpust »Le temps« (br. 25.686. cd 22. XII. 1931.) i »Journal des Débats«. Ovaj potonji završuje svoj izvještaj karakterističkim riječima: »Ovaj je intrasigentni, šta više, fanatični samostanac bio jedna rijetka pojava; jedna figura, koju bi s manje začuđenja prije mogao susresti u 13., nego u 20. vijeku«. Opširan je prikaz donijela »Action française« od 19. XII. 1931. br. 353.⁴

Od talijanskih listova posvetiše pokojniku osobitu pažnju »Avvenire d'Italia«, »Osservatore Romanc« i »Il popolo d'Italia«.

³ »Le Cardinal Billot présente à M. Leon Daudet ainsi qu'à tous les consignataires de l'adresse de S. Em. le Cardinal Andrieu l'hommage de son profond respect et en même temps que ses plus chaudes félicitations pour la superbe réponse, si digne, si bien fondée en raison, si fortement appuyée par la courageuse profession de foi catholique intégrale qui, nous espérons, fera qu'avec l'aide de Dieu l' »A. F.« sortira de la crise actuelle plus que jamais estimée de bons et redoutée de mechants« »Ecclesiastica« n. n. mj. str. 5.

⁴ Jasno je, da se izvodi ovoga lista moraju primati s rezervom, pošto je njegovo pisanje o pokojnom kard. Billotu prodahnuto apologijom vlastitih ideja, koje je međutim vrhovno crkveno naučiteljstvo osudio. Tako se ima primiti i tvrdnja o Maurrasovim tezama, koje je tobože Billot usvojio u svom traktatu »De ecclesia Christi«. Na čitavoj pripovijesti istina je samo to, da je Billot na str. 36. i 37. toga svog djela donio u potvrdu teze o štetnom uplivu liberalizma u državnoj upravi i dva citata iz Maurrasove knjige »Liberalisme et Liberté«. Ti su citati u III. izdanju izostavljeni. Time se istina »Action Française« može ponositi, ali ne može ništa izvoditi za opravdanje M. ideja.

Svi ističu manje više iste karakteristike, koje sam ovdje spomenuo. S njima se također posvema slaže mišljenje belgijskog izviestitelja u »La libre Belgique« od 20. XII. 1931. br. 354.⁵

U našim očima ne umanjuje Billotov slučaj s osudom organizacije »Action française« nipošto njegove snažne i odlične pojave na onom polju, na kojemu je njegova prava veličina i zasluga t. j. na polju teološkom. Nema ni za časak sumnje, da su kako njegove namjere, tako i njegovi osjećaji, njegovo shvaćanje, zancs i opredjeljivanje prema Crkvi i njezinoj glavi bili i ostali uvijek čisti i nepomućeni.

Neka je zato velikomu učitelju trajna slava i čast! Njegovoj duši blaženi mir i pokoj u slavi Krista, kojemu je tako živo približavac duše i srca svojih učenika!

Poraba crkvenih zvona u izvan vjerske svrhe.

Prof. A. Živković.

I. — Da crkveni zakonik iznimno dozvoljava uporabu posvećenih ili blagoslovljenih crkvenih zvona i u svrhe čisto svjetovnog karaktera — poznato je iz kan. 1169 § 4. C. Z. Tamo su izrično naznačeni uvjeti ili prilike, pod kojima i u kojima je župniku slobodno dozvoliti takovu uporabu zvona. »Campana benedicta ad usus mere profanos adhiberi nequit nisi ex causa necessitatis (I.), aut ex licenta Ordinarii (II.) aut denique ex legitima consuetudine (III.).

I. U **nuždi** ili prijekojoj potrebi. To bi bila na pr. nenadana i nagla provala rijeke iz korita, još možda u noćno doba, te opasnost smrti ili propasti imetka od poplave. Seosko će zvono upozoriti i uzbuniti stanovnike, da se brzo i spremno cdazovu pomoći ili spasavanju pokretnog imetka. To će naročito biti gotovo jedini mogući i uspješni način spasa u krajevima, gdje sela nijesu na okupu, nego gdje su kuće raštrkane i možda dosta udaljene jedna od druge.

II. **Dozvolom biskupa** Ordinarija može se zvonjava upriličiti na pr. u svrhu proslave kakovog profanog događaja, koji se tiče sviju državljana, a s kojim inače Crkva kao takova nema direktne veze. Tako na pr. za proslavu 10 godišnjice opstanka kraljevine Jugoslavije; za proslavu godišnjice sretne bitke na Marni, koja je za svjetskog rata spasila Pariz i Francusku.

III. **Iz običaja**, koji je već postao svima nečim, što se samo sobom razumijeva. Tako se u našim krajevima smatra zakonitim običajem zvonjenje crkvenim zvonima u slučaju požara. Svakomu

⁵ Vidi opširnije u »Ecclesiastica« br. 1. 1932.